

СХВАЛЕНО

Вченою радою КНЗ КОР
«Київський обласний інститут
післядипломної освіти
педагогічних кадрів»
(протокол від 22 грудня 2025 р. №10)

ЗАТВЕРДЖЕНО

Ректор КНЗ КОР «Київський
обласний інститут післядипломної
освіти педагогічних кадрів»
Віра РОГОВА
Наказ від 22 грудня 2025 р. № 353

**ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
ПІДВИЩЕННЯ ФАХОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ
ВЧИТЕЛІВ-ДЕФЕКТОЛОГІВ**

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Освітня програма розроблена на основі Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 12.10.2022 № 904. Програма враховує основні положення Закону України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про охорону дитинства», Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800, Положення про спеціальну школу та навчально-реабілітаційний центр, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.2022 № 979, Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.2022 р. № 979, Порядку організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2022 № 483, Положення про логопедичні пункти системи освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 13.05.1993 №135, інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність вчителів спеціальної освіти та з урахуванням європейського вектора розвитку освіти України, стратегії реформування галузі освіти в Україні, новітніх міжнародних і вітчизняних наукових розробок, кращих практик у галузі освіти та професійного розвитку вчителів спеціальної освіти, відповідно до сучасних викликів суспільства й освіти.

Сучасні вчителі вчителі-дефектологи закладів та установ освіти мають бути готовим до роботи за державними освітніми стандартами в контексті реформування системи освіти, у тому числі виконання заходів щодо реалізації євроінтеграційних процесів у галузі освіти, інклюзивного підходу, посилення ролі цифрових технологій в організації освітнього процесу та активного використання технологій дистанційного навчання.

Мета освітньої програми: професійний розвиток вчителів-дефектологів відповідно до державної політики в галузі освіти, удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей педагогічних працівників закладів освіти необхідних для організації навчання, виховання та корекції розвитку дітей.

Основні завдання:

- забезпечити розвиток загальних і професійних компетентностей вчителів-дефектологів закладів та установ освіти;
- поглибити і розширити знання вчителів-дефектологів закладів та установ освіти з теорії й практики навчання, психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг, що забезпечує якісні зміни в організації освітнього процесу та створює передумови для інноваційних перетворень у сучасній шкільній системі;
- активізувати розвиток значущих професійних якостей вчителів-дефектологів закладів та установ освіти;
- удосконалити вміння вчителів-дефектологів закладів та установ освіти відповідно до основних напрямів державної політики, її європейського вектора розвитку;
- поглибити і розширити теоретичні знання з фахових і психолого-педагогічних дисциплін.

Загальні очікувані результати охоплюють

Знання й розуміння:

- сучасних тенденцій розвитку освіти загалом;
- нормативно-правових основ, законодавчих актів у сфері базової середньої та спеціальної освіти;
- сутності Концепції Нової української школи;
- сутності основних ідей, принципів побудови Державного стандарту загальної середньої освіти;

- структури та змісту типової освітньої програми та освітньої програми закладу освіти, типового навчального плану та робочого навчального плану, модельної навчальної програми та навчальної програми;
- планування освітньої діяльності в закладі освіти;
- академічної свободи вчителів-дефектологів закладів освіти в організації освітнього процесу.

Уміння:

- організовувати освітній процес відповідно до вимог законодавства;
- застосовувати різні функції, методи та інструменти в процесі організації освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами;
- формувати в дітей з особливими освітніми потребами ключові компетентності та вміння, спільні для всіх компетентностей;
- використовувати модельну навчальну програму для розроблення навчальної та корекційно-розвиткових програм;
- ефективно взаємодіяти й працювати в команді.

Диспозиції (цінності, ставлення):

- гуманістична спрямованість освітнього процесу;
- дитиноцентризм, цінність особистості;
- готовність до реалізації сучасних цілей освіти;
- професійна мобільність та гнучкість;
- усвідомлення необхідності постійного професійного розвитку;
- відданість ідеї щодо значущої участі в освітньому процесі усіх учнів;
- просування національно-патріотичних та демократичних цінностей (патріотизм, відповідальність за долю держави, повага до багатоманітності, право вибору, формування спільноти, полікультурність).

Укладач програми	Дерій Олена Василівна , методист ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти комунального навчального закладу Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів
Найменування програми	Освітня програма підвищення кваліфікації вчителів-дефектологів
Цільова аудиторія за спеціальністю або за посадою педагогічного працівника	Вчителі-дефектологи
Мета програми	професійний розвиток вчителів-дефектологів відповідно до державної політики в галузі освіти, удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей педагогічних працівників закладів освіти необхідних для організації навчання, виховання та корекції розвитку дітей
Обсяг (тривалість), що встановлюється в годинах та/або кредитах ЄКТС	60 год / 2 ЄКТС 60 год: 24 год аудит. год. + 36 год керована самостійна робота (2 кредити ЄКТС)

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться	Загальні компетентності: ЗК.01, ЗК.02, ЗК.03, ЗК.04, ЗК.05 Професійні компетентності: А1 Мовно-комунікативна компетентність (А1.1, А1.2, А1.3, А1.4); А2 Предметно-методична компетентність (А2.1, А2.2, А2.3, А2.4, А2.5, А2.6, А2.7); А3 Інформаційно-цифрова компетентність (А3.1, А3.2, А3.3); Б1 Психологічна компетентність (Б1.1, Б1.2, Б1.3, Б1.4); Б2 Емоційно-етична компетентність (Б2.1, Б2.2, Б2.3); Б3 Компетентність педагогічного партнерства (Б3.1, Б3.2, Б3.3); В1 Інклюзивна компетентність (В1.1, В1.2, В1.3); В2 Здоров'язбережувальна компетентність (В2.1, В2.2, В2.3, В2.4, В2.5); В3 Проєктувальна компетентність (В3.1); Г1 Прогностична компетентність (Г1.1, Г1.2); Г2 Організаційна компетентність (Г2.1, Г2.2); Г3 Оцінювально-аналітична компетентність (Г3.1, Г3.2, Г3.3); Д1 Інноваційна компетентність (Д1.1, Д1.2, Д1.3); Д2 Здатність до навчання впродовж життя (Д2.1, Д2.2); Д3 Рефлексивна компетентність (Д3.1)
Строки виконання програми	Календарний рік
Документ, що видається за результатами підвищення кваліфікації	Свідоцтво про підвищення кваліфікації
Забезпечення розміщення освітньої програми на сайті	програма: сайт: https://www.kristti.com.ua/

Зміст програми

№ з/п	Назва та зміст навчального модуля	Всього годин	Аудиторні			Самостійна робота
			Лекції	Семінари	Практичні	
Модуль I. Філософія освіти XXI століття		2	2	–	–	2
1.1.	Філософські аспекти модернізації освіти в контексті традицій та інновацій	2	2	–	–	
Модуль II. Професійний розвиток педагогічних працівників в умовах реформування освіти		8	–	–	8	12
2.1	Загальна характеристика можливостей системи дистанційного навчання. Створення акаунтів в системі T-Learning	2	–	–	2	
2.2	Розвиток професійної компетентності вчителів-дефектологів закладів та установ освіти	2	–	–	2	
2.3	Підготовка педагогічних працівників до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного середовища Нової української школи	2			2	
2.4	Виклики війни: психолого-педагогічна допомога дитині з ООП	2			2	
Спецкурс «Психолого-педагогічна підтримка учасників освітнього процесу»						6
Модуль III. Організація діяльності вчителів-дефектологів в закладах та установах освіти		10	8	–	2	20
Інваріантна складова		8	6	–	2	
3.1.	Створення освітнього корекційно-розвиткового середовища в умовах Нової української школи	2	2	–	–	
3.2	Особливості організації корекційної роботи з дітьми з розладами аутичного спектру	2	2	–	–	
3.3	Характеристика особливостей розвитку дітей з особливими освітніми потребами	2	–	–		
3.4.	Сучасні підходи до вибору системи завдань та наочно-дидактичних матеріалів до логопедичних занять та обстеження дітей з порушеннями мовлення	2	2	–	–	
Варіативна складова		2		–	2	
3.5	Профілактика професійного вигорання педагогічних працівників на основі використання засобів декоративно-ужиткового мистецтва	2	–	–	–	
3.6	Арт-терапевтичні практики для гармонізації емоційно-особистісної сфери педагога	2	–	–	2	
3.7	Онлайн сервіси для створення навчального контенту	2	–	–	2	
Модуль IV. Діагностико-аналітичний модуль		4	–	–	4	2

4.1.	Тематична дискусія	2	–	–	2	
4.2.	Вихідне діагностування	2	–	–	2	

Модуль І. Філософія освіти ХХІ століття

1.1. Філософські аспекти модернізації освіти в контексті традицій та інновацій

Філософські підходи до модернізації освіти. Традиціоналізм в освіті: огляд традиційних підходів до освіти. Методологічні принципи виховання: природовідповідності, культуровідповідності та народності. Генеза проявів цих принципів у модернізації освітнього процесу від античних часів до сьогодення. Стандартизація змісту освіти. Аргументи за збереження традицій в освіті. Прогресивізм в освіті. Ідея інноваційного підходу до освіти. Аргументи за впровадження інновацій в освітній процес.

Модуль ІІ. Професійний модуль.

2.1. Виклики війни: психолого-педагогічна допомога дитині з ООП.

Ця тема ставить перед собою завдання проаналізувати психологічні та педагогічні виклики, які виникають у дітей з особливими освітніми потребами (ООП) під час воєнних конфліктів, вплив війни на психічне та емоційне становище дітей з ООП та їх можливості отримання якісної освіти та соціальної адаптації. Розглядаються різноманітні стратегії та програми психолого-педагогічної підтримки, призначені для забезпечення допомоги та захисту цій вразливій категорії дітей під час воєнних конфліктів. Приділяється увага ролі різних стейкхолдерів, включаючи вчителів, психологів, соціальних працівників та громадських організацій, у наданні необхідної допомоги та підтримки цій вразливій категорії дітей.

2.2. Розвиток професійної компетентності вчителя-логопеда та вчителя-дефектолога закладу освіти.

Дана тема розглядає процес розвитку професійної компетентності вчителя-логопеда та вчителя-дефектолога в закладах освіти. Обидва профілі вчителів відіграють важливу роль у навчанні дітей з різними порушеннями мовлення та навчальними потребами. У роботі розглядаються основні аспекти розвитку професійної компетентності цих фахівців, зокрема, їхні знання, вміння та особистісні якості, необхідні для успішної роботи з дітьми з особливими потребами. Аналізуються та оновлюються форми та методи роботи спрямовані на покращення професійних вмінь та навичок вчителів-логопедів та вчителів-дефектологів. Це допоможе забезпечити якісну освітню підтримку дітей з особливими освітніми потребами та підвищити їхні шанси на успіх у навчанні та житті.

2.3. Підготовка педагогічних працівників до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного середовища Нової української школи.

Професійно-особистісні якості та компетенції педагога для роботи у класі/групі з інклюзивним навчанням закладу освіти. Концепція НУШ висуває якісно нові вимоги до професійної діяльності та особистості сучасного вчителя; впровадження особистісно орієнтованої моделі освіти; ідеологія дитиноцентризму. Створення інклюзивного простору. Спеціальна підготовленість педагогів; освітнього середовища, матеріально-технічного забезпечення. Вимоги до професійних якостей педагога в процесі інклюзивного навчання. Процес формування професійної готовності вчителя до інклюзивного навчання. Базові компоненти психолого-педагогічних знань, умінь та навичок педагога, який здійснює інклюзивне навчання. Освітньо-інформаційний, професійно-практичний, організаційно-комунікативний, Особистісні якості вчителя класу з інклюзивним навчанням: знання. Знання про особливості психофізичного розвитку дитини з ООП, про методи та прийоми роботи з цією категорією дітей, про зони актуального та найближчого розвитку, теоретичні засади інклюзивного навчання, знання, уміння та навички, креативність, організаторські здібності, комунікативність, загальнолюдські якості. Бар'єри: любов, емпатія, співпереживання, дбайливість, чесність, ентузіазм, наполегливість, розуміння. Умови успішного

функціонування освітнього інклюзивного середовища. Збереження його психологічного здоров'я. Самовдосконалення, самореалізація, спілкування з великою кількістю людей: учнями, батьками, колегами вимагає від вчителя позитивності і раціональності мислення, оптимізму, невичерпного резерву творчої праці. В зв'язку з навантаженням у своїй професійній діяльності вчитель потребує підтримки друзів, сім'ї, колег, вміння керувати власним емоційно-вольовим станом, раціонально витратити особисті фізичні та психологічні ресурси. Практичні поради вчителю.

2.4. Особистісний саморозвиток педагога в умовах реформаційних процесів в освіті.

Тема спрямована на особистісний саморозвиток педагога в умовах реформаційних змін в освітній системі. Із зростанням вимог до сучасного освітнього середовища та впровадженням нових підходів до навчання, педагоги знаходяться під тиском адаптації та постійного самовдосконалення. Відстежується вплив реформаційних процесів на професійний та особистісний розвиток педагога. Аналізуються стратегії та методики, спрямовані на підтримку особистісного росту педагогів, включаючи самоосвіту, тренінги, менторство та рефлексивну практику. Надаються можливість розширити розуміння процесу саморозвитку педагогів у контексті сучасних реформ в освіті. Це допомагає забезпечити якісну освітню підтримку та сприяти професійному зростанню вчителів, що в свою чергу позитивно впливає на якість навчання та розвиток учнів.

Спецкурс: Психолого-педагогічна підтримка учасників освітнього процесу Основні принципи надання психосоціальної допомоги.

Ресурсність, модель подолання стресу М. Лаада (BASIC PH). Емоційні порушення в дітей різних вікових категорій. Способи відновлення ресурсного стану в умовах війни. Збереження психологічного здоров'я під час самоізоляції, дієві техніки самопомоги. Особливості зниження рівня тривожності в дітей. Психічне здоров'я, психосоціальна підтримка: зміст понять. Надзвичайні ситуації. Благополуччя людини. Взаємозв'язок проблем психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в надзвичайних ситуаціях. Визначення понять «стрес», «життєстійкість». Забезпечення необхідних умов для подолання гострої реакції психіки людини на стрес. Опанування прийомами, які сприяють управлінню стресом, відновленню емоційної рівноваги в надзвичайних ситуаціях. Стратегії, інструменти для підтримки ментального здоров'я в освітньому середовищі. Вправи на стабілізацію психоемоційного стану педагогічних працівників та дітей, на запуск когнітивних процесів у процесі навчання

Модуль III. Організація діяльності вчителів спеціальної педагогіки (вчителів-дефектологів, вчителів-реабілітологів, вчителів лікувальної фізкультури, ритміки та соціально-побутового орієнтування) в закладах освіти

3.1. Створення освітнього корекційно-розвиткового середовища в умовах Нової української школи.

Створення освітнього корекційно-розвиткового середовища в контексті впровадження Нової української школи. У світлі сучасних тенденцій у галузі освіти та стрімкого розвитку інклюзивних підходів, дослідження аналізує можливості створення сприятливого навчального середовища для всіх учнів, зокрема дітей з особливими освітніми потребами. Аналіз концепції Нової української школи та її вплив на організацію навчального процесу. Ключові принципи та стратегії, які можуть бути використані для створення інклюзивного навчального середовища, враховуючи індивідуальні потреби кожного учня. Практичні рекомендації та методичні матеріали для вчителів, шкіл, та інших освітніх установ з метою створення ефективного корекційно-розвиткового середовища в умовах впровадження Нової української школи. Це сприятиме покращенню якості освіти та соціальній інклюзії дітей з різними освітніми потребами

3.2. Особливості організації корекційної роботи з дітьми з розладами аутичного спектру.

Особливості організації корекційної роботи з дітьми з розладами аутичного спектру

Визначення розладів аутичного спектру та їх основних характеристик. Основні виклики та труднощі, з якими зіштовхуються діти з розладами аутичного спектру у освітньому та соціальному середовищі. Особливості психологічного, емоційного та соціального розвитку дітей з розладами аутичного спектру. Методи та стратегії корекційної роботи з дітьми з розладами аутичного. Індивідуальні та групові підходи. Застосування технологій та методик у корекційній роботі з дітьми з розладами аутичного спектру. Роль батьків та педагогів у корекційній роботі з дітьми з розладами аутичного спектру.

3.3. Сучасні підходи до вибору системи завдань та наочно-дидактичних матеріалів до логопедичних занять та обстеження дітей з порушеннями мовлення.

Сучасні підходи до вибору системи завдань та наочно-дидактичних матеріалів для проведення логопедичних занять та обстеження дітей з порушеннями мовлення. Враховуючи складність цього завдання і важливість індивідуального підходу до кожної дитини, дослідження аналізує різноманітні методики та стратегії, які можуть бути використані для створення ефективного логопедичного процесу. Розглядаються сучасні підходи до планування та вибору завдань, які сприяють розвитку мовлення та комунікативних навичок у дітей з порушеннями мовлення. Аналізуються також різноманітні типи наочно-дидактичних матеріалів, які можуть бути використані для підтримки логопедичного процесу та забезпечення оптимального засвоєння матеріалу. Забезпечить більш успішний та індивідуалізований підхід до логопедичної допомоги цій категорії дітей.

3.4. Характеристика особливостей розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Інтегрування дітей з особливостями освітніми потребами в загальноосвітній простір України є одним із напрямів гуманізації всієї системи освіти, що відповідає пріоритетам державної політики. Дана тема присвячена характеристиці особливостей розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Зосереджуючись на різних категоріях особливих освітніх потреб, таких як діти з порушеннями розвитку, діти з розладами спектра аутизму, діти з порушеннями мовлення тощо... Аналізуються ключові аспекти розвитку дітей з особливими освітніми потребами, фізичного, психологічного та соціального розвитку. Розглядаються особливості когнітивного розвитку, емоційно-психологічного стану, мовленнєвого та комунікативного розвитку, а також особливості в соціальному взаємодії дітей з особливими освітніми потребами. Розглядається вплив цих особливостей на процес навчання та соціальну адаптацію дітей у шкільному середовищі.

Питання для самостійного опрацювання

1. Які основні категорії порушень психофізичного розвитку дітей та їх психолого-педагогічні характеристики?
2. Які сучасні підходи до організації корекційно-розвиткової роботи з дітьми з особливими освітніми потребами?
3. У чому полягають принципи та етапи комплексної психолого-педагогічної діагностики розвитку дитини?
4. Як здійснюється розроблення, реалізація та моніторинг індивідуальної програми розвитку (ІПР) відповідно до освітніх потреб дитини?
5. Які методи та прийоми корекції пізнавальної, емоційно-вольової та соціальної сфер розвитку дітей з ООП?
6. Які особливості організації освітнього процесу для дітей з різними нозологіями в умовах інклюзивного навчання?
7. Як забезпечується міждисциплінарна взаємодія вчителя-дефектолога з фахівцями команди психолого-педагогічного супроводу та батьками?

8. Які нормативно-правові документи України регламентують діяльність вчителя-дефектолога та організацію спеціальної й інклюзивної освіти?
9. Які сучасні корекційні, допоміжні та цифрові технології можуть бути використані в роботі вчителя-дефектолога?
10. Яким чином вчитель-дефектолог здійснює професійну рефлексію, оцінювання ефективності власної діяльності та планування подальшого професійного розвитку?

Рекомендовані джерела

1. Типова програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності : наказ МОН України від 10.12.2021 р. № 1340. URL: <https://bit.ly/3XRhd0W>
2. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності».
3. Абетка інклюзивності і толерантності: науково-популярне видання ІГО «Соціальна синергія». Київ: Видавництво «Теза», 2020. 30 с. URL: <https://bit.ly/3FQSmDs>
4. Алгоритм дій місцевих органів виконавчої влади органів місцевого самоврядування, органів управління освітою, керівників закладів освіти щодо забезпечення укриття учасників освітнього процесу. URL: <https://bit.ly/3YnKDDs>
5. Андрющенко О. О. Сутність феномену «рефлексивні вміння педагога». *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя, 2016. Вип. 51 (104). С. 67-73.
6. Бівол О. С. Проблемно-пошукові методи навчання на уроках у початкових класах як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів. *Таврійський вісник освіти*. 2012. № 3 (39). С. 103-107.
7. Вукіна Н.В., Дементієвська Н.П., Сущенко І.М. Критичне мислення: як цьому навчати: наук.-метод. посіб. / За наук. ред. О.І.Пометун. Харків, 2007. 190 с.
8. Галузяк В. М. Рефлексія у структурі особистісно-професійної зрілості вчителя. *Теорія і практика управління соціальними системами*. Щоквартальний наук.-практ. журнал. Харків : НТУ «ХПІ». 2008. №4. С. 17-25.
9. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. № 3. 2008. С. 23-30.
10. Гондарева Г. В. Концепція розвитку емоційного інтелекту старшокласників у навчально-виховному процесі. *Таврійський вісник освіти*, 2013. № 2. С. 260-264.
11. Гуревич Р. С. Формування інформаційної компетентності майбутніх учителів засобами мультимедійних технологій. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*. 2007. С. 38-41.
12. Гусак В.М. Нові ролі педагога у контексті реформ сучасної української школи. *Педагогіка партнерства як основа розвитку суб'єктів освітньої діяльності в умовах НУШ*: матеріали наук.-практич. конф. URL: <http://conf.zippo.net.ua/?p=79>
13. Державний стандарт базової загальної освіти : постанова КМУ від 30.09.2020 № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
14. Зеленська Л. Д. Модерація як форма реалізації супервізії в НУШ. Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 31 березня – 2 квітня 2021 р.). У 2 томах. / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків : «Стиль-Издат», 2021. Т. 2. С. 95-98.
15. Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти: керівництво для тренерів: навч.-метод. посіб. Київ, 2018. 174 с.
16. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Метод. посіб. / Авт. укл.: О. Пометун, Л. Пироженко. Київ : АПН, 2002. 136 с.
17. Коберник О. М. Проективна педагогіка і національна школа. *Шлях освіти*. 2006. № 7. С. 7-9.

18. Кобинець Я. Підходи Нової української школи, або Шлях до дитячого серця. URL: <https://bit.ly/3Fjy05x>. Дата перегляду: 30.11.2022.
19. Козира В.М. Технологія розвитку критичного мислення у навчальному процесі: навч.-метод. посіб. для вчителів. Тернопіль: ТОКІППО, 2017. 60 с.
20. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження КМУ від 14.12.2016 № 988-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p>
21. Коротун О. Методологічні засади змішаного навчання в умовах вищої освіти. *Інформаційні технології в освіті*. 2016. № 3 (28). С. 117-129.
22. Моргун В. Ф. Емоційний інтелект у багатовимірній структурі особистості. *Постметодика*, 2010. № (6)97.С. 2-15.
23. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2019. 208 с.
24. Пометун О. І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. Київ : Вид. дім «Освіта». 2020. 192 с.
25. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. Посібник для вчителя. Київ, 2014. 280 с.
26. Порошенко М. та ін. Інклюзивна освіта: навчальний посібник.. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.
27. Про деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : Постанова КМУ від 21.08.2019 № 800 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 27.12.2019 №1133). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>.
28. Сак Т. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навчальний курс та науково-методичний посібник Київ: СПД-ФО Парашин І., 2011. 101с. URL: <https://cutt.ly/lnUhQDL>
29. Самопізнання і самовдосконалення в схемах, формулах, таблицях: навчально-методичний посібник / за загальною редакцією Е. А. Пінковської, Т. В. Черкашиної. Укладач А. В. Аносова. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2018. 152 с.
30. Сенчина Н. Г. Формування педагогічної рефлексії учителів гуманітарних спеціальностей у післядипломній освіті : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2019. 22 с.